

рівними процесуальними правами і мають рівні процесуальні обов'язки. Сторонами можуть бути громадяни, а також державні підприємства, установи, організації, інші кооперативні організації, їх об'єднання, інші громадські організації, що користуються правами юридичної особи. Таким чином, позивач і відповідач є головними учасниками цивільного процесу, а розгляд справ без них є неможливим.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри цивільного та господарського права Трофименко Ніна Сергіївна

Список використаних джерел:

1. Заворотько П.П., Штефан М. Й. Особи які беруть участь у справі. К., 1967 С.15.
2. Штефан М. Й. Цивільний процес. К.: Ін Юре, 1997. С.20-37.
3. Штефан М.Й. Підприємництво і правосуддя. - К., 1992. С.13-15.
4. Цивільно-процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV (Редакція станом на 02.03.2014)
5. Штефан М. Й. Цивільний процес. К.: Ін Юре, 1997. - С. 83.
6. Цивільний процес - С. 85.
7. Цивільний процес - С. 87.
8. Заворотько П.П., Штефан М. Й. Особи які беруть участь у справі. К., 1967. С. 8-23.
9. Цивільний процес - С. 89.

ПОНЯТТЯ СТОРІН У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ, ЇХ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРАВА І ОБОВ'ЯЗКИ

Заворотня Юлія Вадимівна

*студентка юридичного факультету
ДВНЗ «Національний гірничий університет»*

Для того, щоб суд прийняв цивільну справу до свого провадження, розглянув її і постановив рішення, необхідно, щоб заінтересована особа реалізувала своє право і звернулася до суду за захистом порушеного або оспорюваного права чи охоронюваного законом інтересу.

Такою заінтересованою особою є громадянин чи юридична особа, яка має юридичний інтерес у справі, прагне захистити своє юридичне становище, примусити іншу особу виконати певну дію на свою користь або утриматись від такої, захистити право чи законний інтерес інших осіб у передбачених законом випадках. Заінтересовані особи, між якими виник спір про право, що переданий на розгляд суду, називаються сторонами.

Отже сторонами (partes) у цивільному процесі будуть юридично заінтересовані особи (громадяни і організації), матеріально-правовий спір між якими є предметом розгляду і вирішення в цивільному судочинстві. Вони є головними особами, які беруть участь у цивільній справі позовного провадження, без яких неможливий сам процес. Поняття сторони в цивільному

процесі має безпосередній зв'язок з матеріальними правовідносинами. Ними виступають переважно його суб'єкти: покупець і продавець, кредитор і боржник, подружжя (розірвання шлюбу, поділ спільно нажитого майна, визначення місця проживання дітей та ін.) — внаслідок порушення чи оспорювання їх суб'єктивного права чи охоронюваного законом інтересу.

Сторін примушує шукати захисту в суді спірність та невизначеність матеріальних правовідносин. Але спір може мати місце при відсутності таких відносин у дійсності, тому правосуб'єктність сторін можуть мати особи, які лише вважають, що між ними існують матеріально-правові відносини. Становище сторін у процесі тісно пов'язане з правопорушенням. Але може бути і без нього, внаслідок помилки про наявність між ними спірних правовідносин. Крім того, особа може вимагати від суду усунення умов, які створюють реальну загрозу порушення. Таким чином, сторони мають у переданій на розгляд судові справі особистий юридичний інтерес, який буде протилежним за матеріальним і процесуальним характером. Матеріально-правовий — визначається спірними цивільними, трудовими, іншими матеріальними правовідносинами сторін. Процесуально-правовий — наслідками розв'язання матеріально-правового спору, одержання певного за змістом рішення суду.

Сторонами в цивільному процесі є позивач і відповідач (ст. 102 ЦПК). Позивач (actor) — особа, на захист суб'єктивних прав і охоронюваних законом інтересів якої порушується цивільна справа в суді і розпочинається цивільний процес. Вона може заявити про це вимогу судові особисто або в її інтересах, у передбачених законом випадках, можуть звернутися із заявою до суду прокурор, органи державного управління, профспілки, інші особи (ст. 5 ЦПК). Відповідач (reus — особа, яка обороняється) — особа, котра на заяву позивача притягається до відповідальності за порушення чи оспорення його права і охоронюваних законом інтересів.

Як уже зазначалося, ці особи мають юридичну заінтересованість у результатах розгляду та вирішенні цивільної справи, хоча ступінь цієї заінтересованості у зазначених осіб різний. Діяльність осіб, які беруть участь у справі, найбільшою мірою, після суду, впливає на рух цивільної справи. Відповідно до їх ролі у цивільному процесі вони користуються широким обсягом суб'єктивних прав у процесі. Особи, які беруть участь у справі, мають право знайомитися з матеріалами справи, брати участь у судових засіданнях, подавати докази, брати участь у їх дослідженні, задавати питання іншим особам, які беруть участь у справі, свідкам, експертам, спеціалістам, заявляти клопотання та відводи, давати усні та письмові пояснення, користуватися правовою допомогою, знайомитися з журналом судового засідання, прослуховувати запис фіксування судового засідання, подавати письмові зауваження з приводу його неправильності чи неповноти, оскаржувати рішення і ухвали суду, користуватися іншими процесуальними правами, встановленими законом (ч. 1 ст. 27 ЦПК).

З метою забезпечення захисту прав малолітніх або неповнолітніх осіб останні наділені такими процесуальними правами: безпосередньо або через представника чи законного представника висловлювати свою думку та

отримувати його допомогу у висловленні такої думки; отримувати через зазначених осіб інформацію про судовий розгляд; здійснювати інші процесуальні права і виконувати процесуальні обов'язки, передбачені міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

Одним з керівних положень цивільного процесуального права, який закріплює однакові можливості здійснення і захисту прав сторін в цивільному процесі і виключає будь-які переваги у відношенні одної сторони перед іншою, одних осіб, які приймають участь у справі, перед іншими, є принцип процесуальної рівності сторін, тобто таке нормативно правове начало, яке забезпечує сторонам рівне процесуальне положення перед судом при здійсненні правосуддя. Цей принцип стосується і специфічних (функціональних) принципів цивільного процесу, що характеризує діяльність судів по розгляду і вирішенню цивільних справ, і базується на більш широкому, організаційно-функціональному або конституційному принципі рівності громадян перед законом та судом. Одночасно він є частковим проявом останнього в цивільному судочинстві. Конституційний принцип рівності громадян перед законом та судом нормативно закріплює загальну рівність прав громадян у всіх сферах життя, економічній, політичній, соціальній, культурній та ін.

Рівність громадян перед судом означає, що розгляд і вирішення справ всіма судами і у відношенні усіх громадян здійснюються в одному і тому ж порядку, незалежно від національної, етнічної, соціальної приналежності, службового чи майнового становища, релігійних чи політичних переконань позивача, відповідача чи інших осіб які беруть участь у справі. В якому б суді не розглядалася справа права позивача, відповідача та інших осіб, які приймають участь у справі однакові.

Процесуальна співучасть - це участь в одному і тому ж процесі кількох позивачів або кількох відповідачів, права, вимоги та обов'язки яких не виключають одне одного.

Співучасть можна класифікувати на види за двома критеріями. За формою співучасть буває: 1) активна співучасть - коли кілька співпозивачів пред'являють позов до одного відповідача; 2) пасивна співучасть - коли один позивач пред'являє позов до кількох відповідачів; 3) змішана співучасть - коли кілька співпозивачів пред'являють позов до кількох співвідповідачів.

Усі процесуальні співучасники мають однакові права і несуть однакові обов'язки. Вони рівні в правах і обов'язках як відносно один одного (внутрішня рівність), так і стосовно іншої сторони (зовнішня рівність). Кожен з позивачів або відповідачів щодо іншої сторони виступає в процесі самостійно (ст.104 ЦПК). Вони вправі виступати самостійно і стосовно інших процесуальних співучасників на своїй стороні.

ЦПК України чітко визначені підстави участі у справі кількох позивачів або відповідачів: 1) предметом спору є спільні права чи обов'язки кількох позивачів або відповідачів; 2) права і обов'язки кількох позивачів чи

відповідачів виникли з однієї підстави; 3) предметом спору є однорідні права і обов'язки (ст. 32).

У момент порушення справи не завжди відомо, чи є позивач суб'єктом права, чи порушене його право, чи є порушником права саме та особа, на яку вказує позивач. Тому позивача і відповідача в момент порушення справи вважають можливими суб'єктами спірних матеріальних правовідносин. У зв'язку з цим у судовій практиці виникає питання щодо неналежної сторони в цивільній справі.

Неналежний позивач - це особа, якій не належить право вимоги по пред'явленому в суді позову, а неналежним відповідачем є та особа, що не повинна відповідати по пред'явленому до неї в суді позову. Якщо при розгляді цивільної справи суд встановить, що будь-яка сторона є неналежною, виникає необхідність заміни цієї сторони. Стаття 105 ЦПК передбачає, що умовою такої заміни є згода позивача, що цілком обґрунтовано, оскільки ініціатором процесу є позивач і справа порушена в його інтересах. У судовій практиці може виникнути ряд варіантів заміни неналежної сторони.

Заміна неналежного позивача з точки зору відомого дослідника В.І. Тертишнікова може бути проведена одним з п'яти варіантів:

Перший варіант. Первісний позивач є неналежним, відомо хто є належним позивачем. Якщо неналежний позивач згоден вибути з процесу, а належний - вступити в нього, суд своєю ухвалою проводить заміну неналежного позивача, не зупиняючи провадження в справі.

Другий варіант. Якщо при тих же вихідних даних неналежний позивач не погоджується вибути з процесу, а належний позивач просить допустити його до участі в справі, то суд допускає останнього як третю особу, яка заявляє самостійні вимоги на предмет спору, оскільки місце позивача вже зайнято. Продовжуючи розглядати справу, суд відмовляє в задоволенні позову неналежному позивачу, а вимоги належного позивача вирішує, виходячи з обставин справи.

Третій варіант. Якщо при тих же вихідних даних неналежний позивач згоден вибути з процесу, а належний не згоден вступити в справу, суд приймає відмову позивача від позову і зупиняє провадження по справі. Позовне провадження не може продовжуватися, тому що в процесі залишається тільки відповідач.

Четвертий варіант. Якщо суд не встановив, хто є належним позивачем у справі, а неналежний позивач згоден вибути з процесу, то провадження по справі повинно бути зупинено, так як позивач відмовився від позову.

П'ятий варіант. При тій же умові, але якщо неналежний позивач не згоден вибути з процесу, суд продовжує розглядати справу і відмовляє неналежному позивачу у задоволенні його позову.

Заміна неналежного відповідача може бути проведена одним з чотирьох варіантів, але при заміні необхідно мати згоду позивача:

Перший варіант. Якщо судом встановлено, що даний відповідач є неналежним і хто є належним. При даній умові, якщо позивач згоден на заміну, суд своєю ухвалою проводить заміну неналежного відповідача.

Другий варіант. При цій же умові, якщо позивач не згоден на заміну відповідача іншою особою, суд може притягнути цю особу як другого відповідача

до процесу і у позові щодо неналежного відповідача відмовляє, а вимоги щодо належного відповідача вирішує по суті справи.

Третій варіант. Якщо не встановлено судом, хто є належним відповідачем, а позивач згоден на вибуття неналежного відповідача, суд зупиняє провадження по справі, так як позивач відмовляється від позову і в позовному провадженні залишається тільки одна сторона.

Четвертий варіант. При цій же умові, якщо позивач не згоден на вибуття неналежного відповідача з процесу, суд розглядає справу і відмовляє у задоволенні позову щодо даного відповідача.

Стаття 105 ЦПК не передбачає як умову заміни неналежної сторони згоду неналежного відповідача. Але в судовій практиці думку неналежного відповідача іноді враховують, якщо відповідач домагається від суду певної реабілітації, тобто рішення про відмову в позові стосовно нього.

Процесуальне правонаступництво, як і заміна неналежної сторони, являє собою зміну суб'єктного складу учасників спору. Процесуальне правонаступництво - це заміна відповідної сторони, коли її матеріальні права і обов'язки в спірних або встановлених судом правовідносинах переходять до інших осіб у випадку її вибуття з цивільної справи.

Підставою процесуального правонаступництва є наступництво у матеріальних правовідносинах, внаслідок якого відбувається вибуття сторони із спірних або встановлених судом правовідносин майнового, але не особистого характеру.

У випадку процесуального правонаступництва, на відміну від заміни неналежної сторони, суд повинен зупинити провадження до вступу або притягнення до справи правонаступника (ст.ст. 221, 224 ЦПК).

Виходячи з вищевказаного можна зробити такий висновок:

Актуальність проблеми цивільного судочинства зростає у зв'язку з прийняттям нового Цивільного процесуального кодексу України. Він став результатом тривалого законотворчого процесу й увібрав у себе новітні досягнення вітчизняної та зарубіжної цивільно-процесуальної юридичної наукової думки та судової практики.

Цивільний процес України вивчає норми права, що регулюють діяльність суду та інших суб'єктів процесуальної діяльності з метою захисту суб'єктивних прав та охоронюваних інтересів фізичних та юридичних осіб. Цивільний процес встановлює порядок здійснення правосуддя в цивільних справах, спрямований на реалізацію конституційних положень по захисту прав і свобод людини та громадянина, прав та інтересів підприємств, установ, організацій, держави та суспільства.

Право на судовий захист – конституційне право. Кожному гарантується право на захист його прав і свобод судом (ст. 55 Конституції України). Отже, сторони в цивільному процесі користуються рівними процесуальними правами і мають рівні процесуальні обов'язки. Сторонами можуть бути громадяни, а також державні підприємства, установи, організації, інші кооперативні організації, їх об'єднання, інші громадські організації, що користуються правами юридичної особи.

Таким чином, позивач і відповідач є головними учасниками цивільного процесу, а розгляд справ без них є неможливим.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри цивільного та господарського права Трофименко Ніна Сергіївна

Список використаних джерел:

1. Тертишніков В.І. Цивільний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар. – Харків: Видавець СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2007.
2. Чернооченко С.І. Цивільний процес: Вид 2-ге, перероб. та доп.: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005.
3. Кілічава Т.М. Цивільний процес: Навч. посіб. для дистанційного навчання / За наук. ред. О.Г. Мурашина. – Київ: Університет „Україна”, 2006.
4. Стефан М.Й. Цивільний процес: Підручник. – Київ, 2002.
5. Порєва Л.А., Юлдашев О.Х. Цивільний процес: Авторизований виклад модульного курсу: Навч. посіб. / Міжрегіональна академія управління персоналом. – Київ, 2005.
6. Усенко В.Ф., Грабовський Л.А., Менюк Д.І. Цивільний процес / Національна академія Державної податкової служби України. – Ірпінь 2005.
7. Конституція України, прийнята на 5-й сесії Верховної Ради України. – К.: 1996.

УЧАСТЬ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ОРГАНІВ ТА ОСІБ, ЯКИМ ЗАКОНОМ НАДАНО ПРАВО ЗАХИЩАТИ ПРАВА, СВОБОДИ ТА ІНТЕРЕСИ ІНШИХ ОСІБ

Корольов Владислав Анатолійович

*студент юридичного факультету
ДВНЗ «Національний гірничий університет»*

Враховуючи принцип диспозитивності кожна особа має право самостійно звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів. У певних випадках до суду на захист прав, свобод та інтересів інших осіб або державних чи суспільних інтересів можуть звертатися органи та особи, яким законом надано таке право, відповідно до ч. 2 ст. 3 ЦПК у випадках, встановлених законом, до суду можуть звертатися органи та особи, яким надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб, або державні чи суспільні інтереси, коло цих осіб конкретизоване в ст. 45 ЦПК.

Стаття 45 ЦПК об'єднала правила про участь у цивільному судочинстві досить різних учасників, яких об'єднує можливість виступати як захисники прав, свобод та інтересів інших осіб у цивільному процесі: 1) Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; 2) прокурора; 3) органи державної влади, органи місцевого самоврядування; 4) фізичних і юридичних осіб.

3 форми участі в цивільному процесі на захист прав інших осіб: